

ket, hogy már néhány, egymáshoz kapcsolódó betű segítségével is rajzolni tudnak a számítógépen. Fantáziájuk megmozgatásával, önállóan képesek voltak előre, általuk megtervezett alakzatok sokaságát a képernyőn megjeleníteni.

Érdeklődésük olyan úton haladt, amely nagyban elősegítette a 2. osztályban a LOGO-val végzett munkát. Szinte nem akadt a gyerekek között olyan, aki ne tervezett volna önálló, rajzos ábrát, s ne kivitelezte volna azt.

A másik, igen jelentős informatikai bázisként a videómagnót használtuk fel. Annak használatára ez évtől kezdve már minden gyermeket megtanítottunk. A videómagnó és tv összekapcsolásától a beállításon keresztül, a kész filmek lejátszásán át megtanulták a kép kimerevítését, előre-hátra csévélését és a gép üzemen kívül helyezését.

A téma elején felsorolt alappillérek az alsó osztályok mindegyikén megmarad, s minden évben új feladatokkal bővítve vonul végig az 1—4. osztályok tematikáján.

Célom e gondolatok leírásával az volt, hogy a még e témánál habozó kartársakat arra inspiráljam, hogy vágjanak bele a számítástechnika-informatika tanításába már az első osztályokban.

Ebben a kísérletben szerzett pozitív érzelmeim arra ösztönöztek, hogy a megkezdett munkát az alsó osztályokban második, majd harmadik és negyedik osztályokban is továbbvigyem.

IRODALOM

- [1] *Agócs László*: Mikroszámítógépek az oktatásban, Veszprém, OOK, 1987.
- [2] *Bencsikné Takács Márta*: Feladatgyűjtemény COMMODORE—16 számítógépre általános iskolásoknak, Budapest, Novotrade, 1986.
- [3] *Benedek András—Noroky Erzsébet—Szűcs Pál*: Technológiai fejlődés az oktatásban, Budapest, Tankönyvkiadó, 1986.
- [4] *Hámori Miklós*: Tanulás és tanítás számítógéppel, Budapest, Tankönyvkiadó, 1983.
- [5] *Nagy Sándor*: Az oktatástechnológia funkciója a pedagógiai integrációban, Veszprém, OOK—OTT, 1986.
- [6] *Szűcs Barna*: Számítástechnika az oktatásban, Köznevelés, 1985. 20. száma.
- [7] *Szűcs Ervin*: A számítógép az iskolában, Pedagógiai Szemle, 1986., 3. száma.
- [8] *Szűcs Pál*: Személyi számítógépek az oktatásban, Budapest, OMIK, 1986.
- [9] *Farkas Károly—Körösné Mikis Márta*: Játszd el a teknőcöt! Informatikaoktatás 1—2. osztály, Pest Megyei Pedagógiai Intézet, 1989.
- [10] *Seymour Popert*: Észrengés. A gyermeki gondolkodás titkos útjai, Számalk, 1988.

DR. BENE KÁLMÁN
Szeged

Útban Kölcsey: Huszt című epigrammájához

Nem mindenki tudja, hogy Kölcsey a reformkor talán leghíresebb, programadó epigrammáját, a Husztot, két változatban is megírta. A Régi várban című, 6 soros, első „Huszt” lényegesen eltérő mondanivalójú, más „csattanójú” vers — tulajdonképpen egy teljesen más, önálló mű. Üzenete közelebb áll a Hímnuszéhoz, mint a későbbi Huszthoz. Tanítása igen tanulságos lehet, árnyalhatja azon ismereteinket, amit a reformkor Kölcseyjéről eddig elsajátítottunk. A két epigramma összehasonlítását ismét csak tanári kérdéssorral jelezném, mint József Attila: Nyár című versének szövegváltozatairól szóló, korábbi számban közölt írásomban.

Kölcsey Ferenc: Régi várban

Bús düledékeiden, ó Husztnak vára megállék,
Csend vala, felleg alól szállt fel az éjjeli hold.
Szél kele most, szakadott a fal, s a visszanyögő hang
A szirt erdeje közt zúg vala lábam alatt.
S hév kebelem dobogott, s e könny, mely forra szememben.
Titkosan omladozó szent Haza, néked ömölt.

(1825. május)

Kölcsey Ferenc: Huszt

Bús düledékeiden, Husztnak romvára megállék;
Csend vala, felleg alól szállt fel az éjjeli hold.
Szél kele most, mint sír szele kél; s a csarnok elontott
Oszlopi közt lebegő rémalak inte felém.
És mond: Honfi, mit ér epedő kebel e romok ormán?
Régi kor árnya felé visszamerengni mit ér?
Messze jövődővel komolyan vess összev jelenkort;
Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!

(Cseke, 1831. december 29.)

Olvassuk el a két Kölcsey-epigrammát! Mi bizonyítja, hogy itt nem egy olyan alkotásról van szó, mint József Attila: Nyár című versének szövegváltozatai, hogy ez két teljes értékű, közös pontjaik ellenére is különböző vers? Mi a különbség a két epigramma mondanivalójában? Hogyan befolyásolta ezt a versek keletkezési dátuma? (Gondoljunk a magyar történelemre!) Melyik vers jellemzőbb egy romantikus költőre, miért? Melyik vers fogalmaz meg jellegzetes reformkori programot? Mi ez? A költő magatartása passzív, illetve aktív a két versben. Melyikben aktív és miért?

A két Kölcsey-vers műfaja epigramma. A sírfeliratokból eredő, rövid, tömör gondolati versek szerkesztésére jellemző a két pólus: az előkészítő rész (előtag) után gyakran fordulat következik, a lezáró rész (utótag) ellentétes; de előfordul, hogy a lezárás (a csattanó) következtetés vagy tömör magyarázat. Milyen ennek a két epigrammának a szerkesztése? Melyik sorok tartoznak a két pólushoz?

A klasszikus epigramma verselése időmértékes, jellemző a disztichon strófaszerekezete, amely egy hexameterből és egy pentameter sorból áll. (A hexameter hat versláb, fő szabálya, hogy az 5. versláb mindig daktilus — ◡ ◡, a 6. versláb mindig spondeus — —. Az első négy láb mindkettő lehet. A pentameter öt versláb, az 1., 2. és a 4., 5. többnyire daktilus, de lehet spondeus is, a 3. és 6. együtt egy spondeus, tehát egy-egy csonka versláb, a 3. félversláb után sormetszet, ritmikai szünet van.) Íme, egy kétsoros, egyetlen disztichonból álló Kölcsey-epigramma ritmikai elemzése:

Kölcsey Ferenc: Áldozat

Áldozatom két Istenség oltára felett áll:

— ◡ ◡ | — ◡ | — ◡ — | — | — ◡ ◡ | — ◡ | — |

Könny neked ó Szerelem, és neked, ó Haza, vér!

— ◡ ◡ ◡ | — ◡ ◡ | — | — ◡ ◡ | — ◡ ◡ | — |

(Ha már ezt az epigrammát vettük mintául, érdemes lenne összehasonlitanunk Petőfi költészetének híres mottóversével. Ennek mondanivalója szorosan kötődik Kölcseynek ehhez a verséhez. Lényegesen kisebb mértékben kapcsolódik viszont a Petőfi-mű versformája, nyelve. Melyik Petőfi-versre gondoltunk?)

Feladatod: elemezd verstanilag a két Kölcsey-epigrammát!

Végezetül néhány kérdés a szövegekről. Az első 4 sorból a 3. sor első harmadáig majdnem tökéletesen megegyezik a két vers szövege. Hogyan, mennyiben egyezik meg a további rész? Miért beszélhetünk a romantikus költői magatartás mellett itt a szentimentalizmusról is? Melyik versben érzed erőteljesebbnek ezt a szentimentális, érzelmes, mai szemmel már-már érzélgősnek tűnő hangulatot, és miért? Mit jelentenek a következő szavak: szirt, hév, gyarapíts, fényre derül?

A két vers szókinccsében jó néhány olyan szóval találkozhatunk, amelyek elsősorban a romantikus költészet kellékei. A fentebb idézett Áldozat című versben pl. ilyen az *oltár*, a *könny*, a *vér*, vagy az *ó* indulatszó. Gyűjtsétek ki a két epigramma romantikus szavait, írjátok meg a 10 legjellegzetesebbet! Két szóhoz fűzzetek indoklást is, miért tartjátok romantikusnak!

Ezeknek az epigrammáknak a hangneméhez, fennkölt pátoszukhoz jól illik a ma már régies ragozás. Gyűjtsük ki azokat a szavakat, ahol korunkban már nem használatos raggal, szóalakkal találkoztunk!

Befejezésül: olvassuk fel egymás után a két epigrammát! Majd a különbségek hatásos érzékeltetésére szólóhangokkal, felváltva, soronként párhuzamosan olvassuk fel a Régi várban és a Husztot! Néhány gyakorlati tanács: az első és második verssora szinte visszhangként felel a Huszt szinte azonos sora, a 3. és 4. sort egyben kell felolvasni mindkét versből, mert ebben a disztichonban a hexameter végén nincs szünet, sőt, a Husztban igen szorosan összetartozik a jelzős szerkezet, az „elontott oszlopi közt”. (Enjambement!) A Régi várban 5. és 6. sorát kétszer olvassuk fel, így a Huszt mind a 8 sorával párhuzamosan másik szöveg, ráadásul az így nyomatékositott hazafias mondanivalóra még hangsúlyosabban felel a Huszt reformkori cselekvési programja. Úgy hiszem, ha sikeres ez a kis „irodalmi színpados” órabefejezés, akkor ez ünnepélyességével, élményszerűségével többet nyújt, mint a legjobb óravégi összefoglalás.

TAKÁCS GÁBOR
Budapest

Legalább — legfeljebb az alapfokú matematika tanításában

Ezen írás témájául választott relációk tananyagként (és egyúttal minimum követelményként) egy évfolyamon, ötödik osztályban fordulnak elő az általános iskola matematika tantervében. (A kerekített érték kettős egyenlőtlenséggel való kifejezésekor is használni kell e fogalmakat.) Viszont a matematikában elengedhetetlenül indokolt precíz, egyértelmű fogalmazás igénye, e kifejezések szinonimáinak a mindennapi életben (de a matematikában is) gyakori használata többször indokolja a témával való foglalkozást. Természetesen nem öncélúan, hanem más témarészletek tananyagának feldolgozásához, illetve a mindennapi életből választott gyakorlatias problémák megoldásához kapcsolva. Ez változatos feladatanyagon történhet, hiszen e kifejezések matematikai szövegkörnyezetben is korrekt szinonimái szép számban használhatók. Konkrétan: Legalább: minimum — legkevesebb — nem kisebb — nagyobb vagy egyenlő. Legfeljebb: maximum — legtöbb — nem nagyobb — kisebb vagy egyenlő. Ehhez szándékozom néhány konkrét feladatot közreadni.

1/a Két piros és négy zöld ceruza van a dobozban.